



ศึกษากลวิธีการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน
กรณีศึกษาบ้านท่าวังไทร ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2544

ISBN 974-04-0012-4

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

Copyright by Mahidol University

4037742 LCRU/M : สาขาวิชาเอก : พัฒนาการนบตศึกษา : ศศ.ม. (พัฒนาชนบท)

คำสำคัญ : กลวิธี / จิตสำนึก / การมีส่วนร่วม / การอนุรักษ์ป่าชุมชน

เสวลักษณ์ กุศลธรรมาส : ศึกษาพฤติกรรมการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน : กรณีศึกษาบ้านท่าวังไพร ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา (THE STRATEGIES OF CONSCIOUSNESS AND PARTICIPATORY CONSERVATION OF COMMUNITY FOREST : A CASE STUDY OF BAN THA WANG SAI, TOMBON WANGMI, AMPHOE WANGNAMKHEW, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ชงยุทธ นุราสิทธิ์ / ศศ.บ., ศศ.ม., เอี่ยม ทองดี / ศศ.บ., ศศ.ม., เรื่องเลข ป็นเชื่อนชิตย M.A., Ph.D. 192 หน้า. ISBN 974-04-0012-4

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กลวิธีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าของชุมชน 2) กระบวนการทางจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าของชุมชน 3) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน 4) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าของชุมชน ขอบเขตการวิจัยเป็นกรณีศึกษาเฉพาะบ้านท่าวังไพร ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์และแบบสอบถามเป็นวิธีการดำเนินงานวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า

- 1) กลวิธีการสร้างจิตสำนึก ๆ ได้แก่ การตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน, กฎระเบียบและบทลงโทษของป่าชุมชน, การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า, วัฒนธรรมความเชื่อในทางพุทธศาสนา และวัฒนธรรมความเชื่อที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ
- 2) กระบวนการทางจิตสำนึก ๆ เกิดขึ้นจากพื้นฐานแนวคิดที่ว่า สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนต้องพึ่งพิงป่าทั้งในเรื่องของการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต ดังนั้น ชุมชนจึงต่อต้านการสัมปทานทำไม้ที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมโดยผู้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านก่อนเป็นแกนนำสำคัญ
- 3) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนพบว่า ผู้นำมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ส่วนชาวบ้านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโดยเฉพาะการปลูกเสริมต้นไม้มากที่สุด
- 4) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อจิตสำนึก ๆ พบว่ามีปัจจัยหลายประการด้วยกันทั้งปัจจัยภายนอก คือ การพัฒนาของรัฐ, การสัมปทานทำไม้, มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืช ๆ, สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน ๆ, ศูนย์เพาะชำกล้าไม้ที่ 4 ๆ, สังคมและเศรษฐกิจ, การศึกษา และปัจจัยภายใน คือ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม, ผู้นำท้องถิ่น และการใช้ประโยชน์จากป่า

ข้อเสนอแนะในการศึกษาพบว่าคณะกรรมการควรมีการส่งเสริมความรู้ในเรื่องของป่าให้กับชาวบ้านมากขึ้นและควรมีการจัดระบบบริหารงานภายในองค์กรให้มีความชัดเจน เช่น การระบุหรือกำหนดระยะเวลาหน้าที่ความรับผิดชอบของประธานและคณะกรรมการ ๆ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ต่อไป ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณในพื้นที่หมู่บ้านอื่นที่มีป่าชุมชน โดยรอบอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวิจัย

4037742 LCRU/M : MAJOR : RURAL DEVELOPMENT STUDIES : M.A.
(RURAL DEVELOPMENT STUDIES)

KEY WORDS : STRATEGIES/ CONSCIOUSNESS/ PARTICIPATORY /
CONSERVATION OF FOREST

SAOWALAK KUSONTHALAMAS : THE STRATEGIES OF
CONSCIOUSNESS AND PARTICIPATORY CONSERVATION OF
COMMUNITY FOREST : A CASE STUDY OF BAN THA WANG SAI,
TOMBON WANGMI, AMPHOE WANGNAMKHIW,
NAKHONRATCHASIMA PROVINCE. THESIS ADVISORS : YONGYUTH
BURASITH, M.A., IAM THONGDEE, M.A., RUENGDET PANKHUENKAT,
PH.D., 192 p. ISBN 974-04-0012-4

The objectives of this research are to study 1) the strategies of consciousness of conservation in the community forest. 2) The conscious process of conservation in the community forest. 3) The participatory conservation activities concerning the community forest and 4) The factors which affected the consciousness in conservation in the community forest. The data was collected in Ban Tha Wang Sai, Tambon Wangmi, Amphoe Wangnamkhiew, Nakhonratchasima Province. The method of the study was qualitative, using interview and questionnaires with 170 residents of Ban Tha Wang Sai.

The results of the study found that

1) The strategies of consciousness were to appoint a committee of the community forest, construct some local rules and set up penalties for the community forest. The villagers have participated in conservation, and the people have belief in Buddhism and animism.

2) The conscious process was based on the thinking that the daily life of the people depends upon the community forest. Therefore the people have to protest against the concessions given by the local leader for all work on the forest which will affect the environment.

3) Interm of the participation of the people, it was found that the local leader takes of part in all activities whereas the people take part only in the operation of growing the trees.

4) The factors which affect the consciousness include many factors : external factors are the development of the state, concessions to work the forest, Wildlife Foundation Thailand, Agricultural Land Reform Office, Plant Center no. 4, while social, economic and educational factors also had an effect. The internal factors are the structure of the society and culture in the community, including the local leader and the benefit of the forest.

The suggestions following from the study are that the committee support the people's development of knowledge on the forest and make management in the organization, such as position and function, clear. The suggestions for further study are to study the other community forests around the KhaoYai National Park and conduct other quantitative research or participatory action research on the community forest.